

Právníci a psychologové na straně obětí
Výroční zpráva Ligy lidských práv pro rok 2003

LIGA
LIDSKÝCH PRÁV

Právníci a psychologové na straně obětí

Výroční zpráva Ligy lidských práv pro rok 2003

LIGA
LIDSKÝCH PRÁV

© Liga lidských práv, 2004

Redakce: Jiří Kopal

Grafická úprava a sazba: Leoš Knotek

Jazykové korektury: Míla Palánová

Za finanční podporu děkujeme
Ambasádě Spojených států
amerických, C. S. MOTT Foundation,
Open Society Fund Praha, CEE Trust

Co znamenal rok 2003 pro Ligu lidských práv?

Rok 2003 byl v prvé řadě rokem, v němž jsme po administrativní a finanční stránce dokončili osamostatnění naší organizace a postavili se na vlastní nohy. Po letech, kdy naše programy probíhaly v rámci Ekologického právního servisu, jsme v roce 2002 začali vytvářet nevládní organizaci jednoznačně zaměřenou na oblast lidských práv.

Rok 2003 se stal ve vnitřním životě organizace rokem přijímání nových členů a příchodu nových pracovníků. V první řadě jsme mohli na poloviční úvazek zaměstnat naši dlouholetou dobrovolnou spolupracovnici a překladatelku Gwendolyn Albert, která se ujala oblasti fundraisingu. Poradnu pro ženy v tísni a Centrum pro právní ochranu dětí doplnily nové právničky Hana Langhansová a Veronika Kristková, které nám dříve pomáhaly jako dobrovolnice. V občanských právních hlídkách pak začal poprvé v historii programu od září pracovat první člověk – koordinátor – na plný úvazek.

Rok 2003 představoval i rok personálního oslabení. V červenci z Ligy odešla právnička Helena Svatošová, která pro nás pracovala na částečný úvazek. Vedle aktivit týkajících se kontroly policie a náležitého postupu státních orgánů proti pachatelům rasově motivovaných trestných činů Lize zejména pomohla vybudovat profesionální zázemí v Praze. Za její práci a obětavost jí patří naše poděkování.

V roce 2003 pak samozřejmě především pokračovaly naše tři tematické programy, zabývající se ochranou práv žen (respektive mužů) týraných v domácnosti dětí, obětí policejního násilí a rasově motivovaných ataků. Ukazuje se, že jediné dlouhodobá aktivita a vytrvalé upozorňování na nedokonalost právního řádu a postupu státních orgánů v jasně vymezených oblastech může pomalu vést k pozvolným konkrétním změnám v legislativě i v praktickém přístupu.

Vedle této tematicky zaměřené činnosti jsme se rovněž účastnili mezinárodních aktivit – ve výborech Rady vlády ČR pro lidská práva i v rámci Public Interest Lawyers Association (PILA); v roce 2003 se

na nás rovněž čím dál tím více obraceli občané i nevládní organizace s různými právními dotazy a případy porušování lidských práv přesahujícími rámec jednotlivých programů. Zde jsme se snažili a snažíme pomoci alespoň konzultací, případně sepsáním jednoduchého podání. V České republice stále bohužel neexistuje zákon o bezplatné právní pomoci, který by naplnil znění Listiny základních práv a svobod a po vzoru právně rozvinutějších zemí umožnil desetitisícům méně solventních občanů opravdový přístup ke spravedlnosti.

Naše mise

Dlouhodobým cílem Ligy lidských práv je napomoci v České republice vytvoření takového prostředí, v němž budou státní orgány ve své každodenní činnosti dodržovat závazky vyplývající z Listiny základních práv a svobod a mezinárodních úmluv na ochranu lidských práv a ochraňovat všechny občany i cizí státní příslušníky před zásahy do jejich práv.

V prvních letech svojí činnosti klade Liga lidských práv důraz zejména na ochranu lidské důstojnosti, osobní svobody i soukromí a snaží se bránit diskriminaci pomocí

- komplexního právního a psychologického poradenství obětem diskriminace a fyzického i psychického násilí, ať už k němu dochází v rodině, v dětských ústavech, ve školách, na policejních stanicích, ze strany soukromých subjektů nebo rasově motivovaných útočníků;
- informování odborné veřejnosti z řad nevládních organizací i státních orgánů prostřednictvím seminářů, konferencí a tiskových zpráv určených sdělovacím prostředkům;
- navrhování a podpory nutných legislativních změn a kampaní v této oblasti, včetně prosazování ratifikace mezinárodních úmluv směřujících k zvýšení ochrany lidských práv;
- spolupráce s českými, zahraničními i mezinárodními organizacemi a institucemi na ochranu lidských práv včetně státních orgánů.

Program PORADNA PRO ŽENY V TÍSNI

Liga lidských práv poskytuje v rámci svého programu *Poradna pro ženy v tísní* komplexní přímou pomoc ženám i mužům, kterých se bolestně dotýká problém domácího násilí. Naše pomoc je určena primárně obětem, nikoli násilným partnerům. Pomoc poskytujeme také těm, které (kteří) se stali obětí znásilnění či sexuálního zneužívání. Jedná se zejména o psychologickou a právní pomoc a krizové poradenství. Klientům a klientkám jsme k dispozici při osobních konzultacích v pracovních dnech, které vede psycholožka a právnička, na telefonu (denně od 7 do 22 hodin včetně víkendů a svátků) a na po internetu. Liga lidských práv je stále jedou z mála organizací či institucí v České republice, která se tomuto velmi rozšířenému problému věnuje. Kromě přímé pomoci klientkám se zabývá také osvětovou a školicí činností.

V tomto programu pracuje v současné době na plný úvazek psycholožka, která je zároveň koordinátorkou programu, a právnička, které pomáhá další právnička na čtvrt úvazku a několik dobrovolnic.

Souhrn nejvýznamnějších události a aktivit poradny

Nad rámec své obvyklé práce pro klientky *Poradna* pořádá různé akce (nebo se jich spolu s dalšími organizacemi účastní), jejichž cílem je zvýšit informovanost o této problematice jak u veřejnosti, tak i u profesionálů, kteří s domácím násilím přicházejí do styku. Pracovnice *Poradny* však také velmi dbají na to, aby samy neustále zdokonalovaly své znalosti – poznatky získávají převážně v zahraničí.

Leden, únor, březen

Právnička *Poradny* se účastnila čtrnáctidenního pracovního pobytu v Nizozemí, kde mimo jiné navštívila nejrůznější instituce, především neziskové organizace. Do programu byla zařazena návštěva na policejním

Domácí násilí v italském manželství

Paní Edita vycestovala jako au-pair do Itálie, kde po krátké známosti přišla do jiného stavu a provdala se. Po svatbě se však chování manžela velice změnilo. Začal se projevat agresivně, došlo i k fyzickému napadání (facky, bouchání otevřenou dlaní do čela...). Situace se ještě zhoršila po porodu dítěte. Paní Edita se cítila dle svých slov jako inkubátor. Dokud byla těhotná, měla pro manžela a jeho rodinu ještě jistou hodnotu. Po porodu se to ale změnilo. Dítě jí rodina často brala bez jejího souhlasu a několik hodin ho vůbec nesměla vidět. Jednalo se o prvorozeného syna a tudíž s ním bylo zacházeno jako s nějakou atrakcí. Rodina vůbec nebrala ohled na to, že se jedná o miminko, které má navíc zdravotní potíže. Často si ho na rodinných oslavách podávali jako cennou trofej a na názor paní Edity se neptali. Manžel a jeho rodina klientku kontrolovali, nemohla se svobodně pohybovat. Když se jí jednou podařilo tajně zavolat domů, zorganizovala nebezpečnou akci. Přijeli pro ni rodiče, kterým se podařilo odvézt ji i s dítětem domů. Tím ale noční můra zdaleka neskončila. Manžel podal na klientku v Itálii trestní oznámení pro opuštění rodiny a únos dítěte, za které jí dokonce hrozí vězení. Klientce jsme pomohli zajistit advokátku, která se orientuje na italské právo. Celou situaci jsme rozebrali po právní stránce a navrhli jednotlivé kroky. Psychologické konzultace pomohly klientce ulevit od napětí, které se přenášelo na celou její rodinu. Klientka nyní pravidelně navštěvuje naši svépomocnou skupinu, a ačkoli její situace ještě zdaleka není vyřešena a manžel ji neustále ohrožuje, cítí se po psychické stránce daleko lépe.

Týrání tělesně postižené paní

Paní Marcela je tělesně postižená. Pohybuje se za pomoci francouzských holí a velice pomalu se vyjadřuje. Se svým manželem se seznámila na inzerát. Manžel nechodil do práce, byl doma a pobíral příspěvek za péči o osobu blízkou. Nelze však říci, že by se o paní Marcelu nějak přehnaně staral. Mnoho věcí zvládala sama, a pokud potřebovala s něčím pomoci, musela manžela vždy několikrát žádat. To se týkalo i péče o syna, který se jim narodil. Manžel se navíc začal vůči paní Marcele projevovat agresivně. Nadával jí, mluvil vulgárně o jejích rodičích, ponižoval ji kvůli jejímu postižení, kontroloval ji a prohledával jí věci. K tomu docházelo velmi často, a důsledkem bylo celkové zhoršení zdravotního stavu paní Marcely a neustálá úzkost. Manžel ji také napadal fyzicky. Až po svatbě se paní Marcela dověděla, že její manžel vyrostl v rodině, kde otec alkoholik brutálně napadal matku. Přestože se klientka velmi bála, že jako postižená nemá šanci získat u soudu své dítě do výchovy, nakonec celou situaci nevydržela a odstěhovala se se synem k rodičům. Poté, co jsme celou situaci probraly na několika konzultacích s psychologkou a právníčkou, vypracovaly jsme pro paní Marcelu žalobu o rozvod a návrh na svěření dítěte do výchovy a na její žádost jsme jí zajistili advokátku.

oddělení v Haaglandenu (zde se dozvěděla, jak zdejší policie postupuje v případech domácího násilí; probírala se tu rovněž otázka násilí ze strany policie) a celostátní nadace Nadace St. Pepita van Rijn, respektive její pobočky jménem Rashida, která se zabývá poradenstvím a poskytováním azylového ubytování obětem domácího násilí v Haagu.

První významnou akcí pro veřejnost byl v roce 2003 **V-Day**. V-Day je celosvětové hnutí, jehož posláním je zastavit násilí páchané na ženách. Hnutí vzniklo 14. února 1998 na sv. Valentýna z popudu Eve Enslerové – uvedením její divadelní hry *Vagina Monology* v New Yorku za účasti amerických herečkových hvězd. V Brně se V-Day uskutečnil 3. března 2003 a v rámci divadelního představení byla prezentována činnost Poradny. Hosté večera byli seznámeni se statistikou klientek, počtem klientek v minulém roce a s nejčastějšími problémy, s nimiž se na Poradnu obraceli.

Duben, květen, červen

Poradna navázala již na počátku roku 2002 kontakt s Akčním společenstvím autonomních rakouských domů. Na jaře 2003 byl schválen společný projekt, jehož cílem bylo předávat formou seminářů dvacetileté rakouské zkušenosti s prací s oběťmi domácího násilí českým organizacím. Poradna se podílela na organizaci projektu na české straně. V rámci projektu byly naplánovány 4 semináře zaměřené na různá témata spojená s domácím násilím – jeho právní aspekty, školení profesních skupin, práce s traumatizovanými lidmi atd. Semináře byly koncipovány jako dvou až třídní pro přibližně 20 účastnic z České republiky a Rakouska a uskutečnily se na podzim roku 2003 a v prvních třech měsících roku 2004 ve Vídni.

Společně s organizací Nesehnutí připravila Poradna 24. dubna seminář pro studenty žurnalistiky Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Zde se pracovnice Poradny snažily poukázat na ještě stále platné stereotypy a předsudky, jejichž prostřednictvím naše společnost, a tedy i novináři, domácí násilí vnímá.

24. 6. uspořádala Poradna další z řady přednášek na téma domácí násilí pro studenty Střední policejní školy v Brně.

Červenec, srpen, září

Od září nastoupila v Poradně na plný úvazek nová právnička, dřívější dobrovolnice Hana Langhansová.

Pracovnice Poradny připravily půldenní seminář o domácím násilí pro studenty právnických fakult v rámci Školy lidských práv pořádané v září 2003 v Brně. Ukázalo se, že studenti jsou o této problematice poměrně dobře informováni a mají o ni zájem.

V polovině září proběhl ve Vídni první z řady seminářů pořádaných v rámci projektu financovaného Evropskou unií z fondu iniciativy INTERREG. Tyto semináře připravovalo od jara Akční společenství autonomních rakouských domů a na jejich pořádání se podílela i Poradna. První seminář byl zaměřen obecně na problematiku domácího násilí z pohledu pracovníků poradenských center a azylových domů. Z české strany se jej zúčastnily pracovnice Ligy lidských práv (Poradny a Centra), azylového domu Magdalenium, Domova pro matky s dětmi v tísni z Hodonína a pracovnice Rosy. Poslední den české účastnice navštívily poradenské centrum pro oběti domácího násilí.

Říjen, listopad, prosinec

13. října se uskutečnil seminář o domácím násilí pro studenty olomoucké Právnické fakulty Univerzity Palackého. Seminář připravily pracovnice Poradny v rámci předmětu Public Interest Law, který je vyučován odborníky z Ligy lidských práv a Ekologického právního servisu. Jednou z podmínek udělení zápočtu bylo vypracování seminární práce na některé z přednášených témat. Zde se opět potvrdil velký zájem studentů o problematiku domácího násilí.

Pomoc právničky a psychologky ukončila desítky let utrpení

Paní Eva žila s násilným partnerem v manželství přes 40 let. Již od začátku manželství těžce nesla fakt, že jí byl partner často nevěrný. Asi před 13 lety ji začal hrubě fyzicky a psychicky týrat, zlomil jí ruku, napadl ji i běžící motorovou pilou. Po celou dobu se paní Eva snažila situaci utajit. Velmi se styděla. Žili v rodinném domě na vesnici, paní Eva vychovala 4 děti, které odrostly a založily vlastní rodiny. Násilí se však stupňovalo; když paní Eva slyšela v rozhlase pořad o domácím násilí, neváhala a zavolala na naši telefonní linku. Nejprve jsme jí zprostředkovaly azylové ubytování. Poskytly jsme jí právní i psychologické konzultace, naše právnička ji poté zastupovala při soudním jednání o rozvod. Paní Eva se nakonec dohodla s manželem, že si společný rodinný dům rozdělí a vybudují si oddělené vchody. Soužití ve společném domě není sice bezproblémové, ve srovnání s minulými lety je to však nyní výrazně lepší. Přestože paní Eva bydlí poměrně daleko od Brna, dojíždí i na sezení naší svépomocné skupiny. Paní Eva dělá pracovnicím Poradny neustále velkou radost, neboť má v sobě mnoho elánu a optimismu, přestože je již ve věku, kdy si mnozí o sobě myslí, že mají život za sebou. Přesvědčuje nás o tom, že člověk nesmí nikdy rezignovat.

Pozn.: ve všech zmiňovaných případech byla změněna jména osob

Ve druhé polovině října navštívily naše pracovnice opět Střední policejní školu v Brně, aby zdejší studenty seznámily s problematikou domácího násilí, a poté s nimi na toto téma diskutovaly. V rámci této přednášky studenti rovněž shlédli dokument o ženě, která se stala obětí domácího násilí.

Počátkem listopadu se pracovnice Poradny zúčastnily již druhé studijní cesty do Holandska. Tentokrát se jednalo pouze o třídenní pobyt zaměřený na návštěvu organizací řešících problematiku domácího násilí. Mezi nejzajímavější setkání patřila návštěva organizace zabývající se terapií násilných partnerů De Waag, policejního oddělení v Haaglandenu a koordinačního centra Save Home Project v Utrechtu.

Od 6. října 2003 do 25. listopadu 2003 se v České republice uskutečnila mediální kampaň, jejímž cílem bylo upozornit společnost na existenci domácího násilí a potřebu proti němu zakročít. Kampaně se zúčastnily neziskové organizace z celé České republiky, mezi nimi také

Liga lidských práv, a to prostřednictvím Poradny. Liga ke kampani přispěla vedle mediálních prezentací také vydáním informační brožury pro policisty, účastí na tiskové konferenci dne 14. 10. 2003 a na akci pořádané Nesehnutím k příležitosti 25. listopadu – Mezinárodního dne proti násilí na ženách. Tohoto dne měli Brňané možnost navštívit informační stánek v centru města na ulici Česká. Vpodvečer se zde konala „svíčková slavnost“, při které byl ze zapálených svíček složen nápis „stop násilí“. Organizátoři zde rovněž připomněli osudy žen, které byly svým partnerem, často po dlouhodobém týrání, zavražděny.

Druhý z výše zmíněných seminářů ve Vídni proběhl na konci listopadu a byl zaměřen na právní aspekty domácího násilí. Mezi nejdůležitější témata patřil zejména rakouský zákon na ochranu před násilím, který se stal vzorem pro řadu dalších evropských zemí. Z české strany se semináře zúčastnily pracovnice Ligy lidských práv – Poradny, Centra a azylového domu Magdalenium. Zajímavé bylo zejména setkání s advokátkou specializující se na případy domácího násilí, Dr. Gabriele Vana-Kowarcik, se kterou se nám podařilo dohodnout krátkou praxi naší právničky v její advokátní kanceláři.

Malá statistika za rok 2003:

počet klientů:	72
počet telefonních hovorů na krizové lince poradny:	513
počet osobních konzultací s klienty:	190

Program CENTRUM PRO PRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ

Rok 2003 přinesl slibný rozvoj Centra. Nadále jsme se věnovali monitoringu dodržování zákonů a mezinárodních úmluv (zejména Úmluvy OSN o právech dítěte) a podařilo se nám také navázat velmi dobrou spoluprací s nevládními organizacemi, které nabízejí sociální služby ohroženým dětem a rodinám (například DOM, FOCUS, STŘEP, NATAMA, Nadace Naše dítě, OPU, Šance). Těmto organizacím jsme poskytovali právní servis v případech jednotlivých klientů a vypracovávali pro ně i obecné právní materiály. Při výběru případů jsme sledovali především tato kritéria:

1. prevenci zbytečného umístování dětí do ústavů;
2. pomoc v případech domácího násilí;
3. ochrana práva dětí na péči rodičů, právo na styk dětí s rodičem v případech pěstounské péče, právo na styk s druhým rodičem po rozvodu, pomoc v případech únosů dětí atd.;
4. pomoc dětem ohroženým syndromem CAN (*child abused and neglected*) se zaměřením na systémové týrání, tzn. týrání dětí institucemi, které mají sloužit k jejich ochraně;
5. sociálně slabé poměry by neměly bránit ochraně důležitých práv dětí (na základě těchto kritérií jsme pomáhali v případech romských rodin, v případech matek samoživitelek se zdravotně postiženými dětmi, dětem nemajetných cizinců narozeným na území ČR atd.).

V programu pracuje jedna právnička a zároveň koordinátorka na plný úvazek, další právnička a psychologka na poloviční úvazek a na pětino-
vý úvazek sociální pracovnice.

Souhrn nejvýznamnějších událostí a aktivit Centra

Leden, únor, březen

Rok pro Centrum začal publikováním kritické zprávy Výboru pro práva dítěte, který působí při OSN. Zpráva se zabývala tím, jak Česká republika dodržuje Úmluvu o právech dítěte. Doporučení Výboru byla založena na II. periodické zprávě české vlády a informacích poskytnutých občanskou společností. Stínová zpráva, předložená Ligou ve spolupráci s domácími organizacemi a Mezinárodní federací lidských práv (FIDH) na konci roku 2002, představovala podstatný příspěvek nevládních organizací a významně se odrazila v podobě konečného znění doporučení Výboru pro práva dítěte. Výbor kritizoval Českou republiku zejména s ohledem na systém a politiku péče o děti a rodinu, vyjádřil se ke konkrétním oblastem a navrhl jednotlivé kroky ke zlepšení otázky práv romských dětí, k problému ústavní výchovy, k nedostatkům ochrany a péče o týrané, zanedbávané a sexuálně zneužívané děti, zdravotně postižené děti, nezletilé žadatele o azyl, cizince aj. Liga k vydaným doporučením zorganizovala tiskovou konferenci, jež měla za úkol informovat o závěrech Výboru veřejnost, zprávu přeložila a široce distribuovala odborníkům a nevládním organizacím. Koordinátorka Centra prosazovala implementaci doporučení Výboru během své činnosti ve Výboru pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva, kde se účastní pracovní skupiny zabývající se analýzou institucionálního zabezpečení dodržování Úmluvy o právech dítěte v ČR a prosazuje ustavení samostatného orgánu zabývajícího se právy dítěte (což byl zásadní požadavek Výboru OSN pro práva dítěte).

Vzhledem k pokračujícím případům, jež se týkaly neoprávněného a nevhodného umístování dětí – zejména romských – do ústavů a pěstounské péče, zahájilo Centrum spolupráci s občanským sdružením DOM a potažmo s o. s. NATAMA. Hlavním záměrem bylo a je prosazování nového integrovaného modelu profesionální pěstounské péče v České republice. Centrum připravilo zejména právní analýzu platné legislativy

Romské děvčátko v pěstounské péči

Centrum se dlouhodobě věnuje případu nevhodného svěření dvou romských děvčátek do pěstounské péče. Se žádostí o pomoc se na nás obrátila známá advokátní kancelář, které ČAK uložila zastupovat romskou maminku v řízení o zbavení rodičovských práv; zaměstnancem této advokátní kanceláře je absolventka Letní školy lidských práv z roku 2000. Holčičky (nar. 1995, 1996), z nichž jedna trpí vážnou sluchovou vadou, byly umístěny do ústavní výchovy v roce 1998, několik týdnů poté, co matka nastoupila do výkonu trestu. Po propuštění z výkonu trestu se matka nemohla vrátit do původního bytu, neboť ten už neexistoval, a byt sestry, u které bydlela, se sociálním pracovnícím nezdál vhodný pro návrat dětí jen proto, že o něj sestra vedla soudní spor. Po dobu výkonu trestu matka podle zpráv dětského domova dětem psala, děti navštěvovalo širší příbuzenstvo. Po propuštění je matka a širší příbuzenstvo navštěvovali téměř každý týden, přivázeli jim dárky, matka jim posílala pohlednice, telefonovala a dotazovala se personálu na jejich stav.

V zimě 2002 si však děti vyhlédla jedna zavedená pěstounská rodina. Na její popud podal DD návrh na zbavení matky rodičovských práv. V listopadu 2002 soud řízení o zbavení rodičovských práv zastavil, a několik dní na to rozhodl o svěřeni dětí do předpěstounské péče. Od počátku pěstounské péče se chce matka s dcerami stýkat, což jí sociální úřednice příslušné městské části ani pěstouni neumožňovali a všelijak ztěžovali.

Od počátku celého případu sociální pracovnice příslušného úřadu matku maximálně kontrolovaly, na její ústní a písemné žádosti o pomoc například se získáním azylového bydlení však nijak nereagovaly, veškeré jejich poučení o pěstounské péči se soustředilo na varování, že se matka může dopustit přestupku, bude-li bránit výkonu pěstounské péče. Matka má nesporně sociální

a analýzu proveditelnosti nového modelu pěstounské péče v rámci současného systému a potřeby legislativních změn k jeho zavedení zejména s ohledem na probíhající novelizaci Zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Duben, květen, červen

V dubnu 2003 navázalo centrum pravidelnou spolupráci s Nadací Naše dítě, která spravuje internetové stránky www.detskaprava.cz. Dobrovolníci Centra pomáhají zodpovídat právní dotazy dětí, rodičů, učitelů a všech, kteří na uvedené stránky směřují své dotazy týkající se práv dětí. Dobrovolníci pomáhají s dotazy, které se týkají práva – například obecnější dotazy dětí, co znamenají ta která práva obsažená v Úmluvě o právech dítěte, s vyhledáváním dokumentů a úmluv týkajících se dětských práv pro tazatele, se základním poradenstvím u konkrétních případech. Dotazy posílají například i děti z dětských domovů, které se ptají na svá práva vůči vychovatelům a vedení dětského domova. Za rok 2003 zodpovědělo Centrum cca 50 takových dotazů.

V červnu 2003 se pracovnice Centra aktivně účastnily střeoevropské konference nazvané *Násilí na dětech*, jež se konala v Praze. Na ní zástupkyně Centra vystoupila s příspěvkem *Úmluva o právech dítěte a Česká republika v roce 2003*, jehož cílem bylo seznámit odbornou veřejnost s posledními doporučeními Výboru pro práva dítěte z ledna 2003, s kontrolními mechanismy Výboru a kriticky zhodnotit význam Úmluvy o právech dítěte pro práva dětí v ČR. Právnička Centra se na žádost organizátorů konference zúčastnila rovněž panelové diskuze k tématu *Fyzické násilí na dětech*, kde se snažila upozornit na systémové týrání dětí-obětí v rámci trestních řízení.

Práce na konkrétních případech byla v tomto období zaměřena převážně na romské klienty, jejichž děti bývají rodinám odebírání zejména z důvodu ztráty bydlení. Mnoho z takovýchto romských klientek bylo vychováváno v dětských domovech. Centrum v tomto ohledu zdokumentovalo nekončící cyklus umísťování osob do ústavů, který má vliv

na nezanedbatelnou část populace a lidských osudů. Jedním z řešení je zvýšený důraz na výchovu dětí v rodinách nebo v pěstounské péči.

Červenec, srpen, září

V rámci Výboru pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva jsme se účastnili pracovní skupiny pro právo dítěte na kontakt s rodičem v případech odloučení; pro tuto pracovní skupinu jsme opatřili komparační materiály a výzkumy popisující situaci a právní prostředky v zemích západní Evropy a na základně vlastních případových zkušeností jsme se podíleli na přípravě návrhu na usnesení pro Radu vlády pro lidská práva, který byl následně předložen s ohledem na svou závažnost přímo ke schválení Vládě ČR.

V září 2003 jsme připravili právní analýzu k aktuálnímu problému nahrávání a odposlechu dětí umístěných do ústavní výchovy se zvláštním ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Tuto praxi, která je v současnosti podporována Ministerstvem školství ČR, jsme odsoudili jako neústavní, přičemž jsme podpořili veřejného ochránce práv v jeho postoji. Dané téma jsme rovněž přednesli v rámci Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva.

V tomto období připravily právnička a psychologka Centra rovněž program pro účastníky Školy lidských práv, kterým tak interaktivní formou přiblížily konkrétní případy porušování dětských práv, účastníky seznámily s originálními znaleckými posudky a problematikou jejich využití jako důkazů, se systémovým týráním dětí v rámci vyšetřování trestných činů, přiměly je zamyslet se nad právy dětí v ústavech zaručených ústavním a mezinárodním právem apod. Tento program byl v rámci ŠLP účastníky hodnocen jako nejlepší.

Říjen, listopad, prosinec

V říjnu se naše právnička zúčastnila konference s názvem *Rodina a statusová práva*, organizované Evropským informačním centrem a Katedrou

problémy a potřebuje pomoc, evidentně ale chce dcery zpět do své péče a snaží se v rámci svých možností o uspořádání svých poměrů: je vedena na úřadu práce, chodí na všechna zprostředkovaná místa, zatím bezvýsledně. Přestěhovala se k bratrovi, který jí v 1+1 uvolnil jednu místnost, aby se holčičky mohly vrátit. Podle organizace STŘEP, jejíž pracovníci rodinu na naši žádost zařadili do svého projektu doprovázení rodin, matka vytvořila podmínky k tomu, aby se děti mohly vrátit.

Zmíněné romské matce jsme pomáhali v řízení o předpěstounské péči (sepis odvolání), při jednání s úřady, například o promínutí placení ošetrovného, o návštěvách dětí ve škole, o splácení dluhu v dodávkách proudu, o vyjednávání sociálních dávek atd. V polovině března 2003 jsme podali návrh na předběžné opatření na styk matky s dětmi, o němž bylo rozhodnuto až po naší stížnosti na průtahy řízení. V červnu jsme podali návrh na zrušení ústavní výchovy, v srpnu žalobu na přezkoumání rozhodnutí o svěřeni do péče budoucích pěstounů.

Ústavní výchova romských chlapců

S žádostí o pomoc se na nás obrátili o. s. Fokus a FOD, jež pomáhají romské matce, která se léčí s lehčí psychiatrickou diagnózou a která byla vychována v dětském domově. Matka má v současné době v péči své dva syny (4 a 13 let), jejichž péči nezvládá lehce, zejména proto, že starší chlapec má výchovné problémy. Za podpory sociálních pracovníků je schopna zajistit dětem nezbytné materiální a hlavně citové zázemí. Její péči a vztah k dětem hodnotí kladně všechny dětské lékařky. Sociální pracovnice však došly k názoru, že do této rodiny již nebudou investovat další sociální práci a že problém vyřeší ústavní výchova. Z tohoto podnětu tedy podali návrh na nařízení ústavní výchovy. Vzhledem k tomu, že matka žije v azylovém domě a ze sociálních dávek, převzali jsme její právní zastoupení v řízení o nařízení ústavní výchovy.

Traumatický únos synka

Sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí z pražského obvodního úřadu k nám doporučila matku ukrajinské národnosti, které prarodiče a bývalý manžel unesli synka. Soud se přibližně dva roky marně pokoušel dítě únoscům odebrat; matka nebyla po celou se synem v kontaktu a prarodiče u dítěte vypěstovali tzv. syndrom zavrženého rodiče. Matce jsme sepsali stížnost, ve které jsme upozornili na to, že soudní vykonavatelé nevyužili veškerých možností, které jim zákon dává. Dítě bylo následně za asistence psycholožky Centra odebráno. Samotný výkon rozhodnutí proběhl velmi traumaticky, a to hlavně kvůli nečinnosti soudní vykonavatelky a policie, kteří přetahování o dítě pouze přihlíželi. Pro bezpečí matky a dítěte Centrum zajistilo skryté azylové bydlení, matce jsme sepsali soudní podání (návrh na výkon rozhodnutí o výživném, návrh na předběžné opatření o zákazu styku) a zastupujeme ji v trestním řízení jako poškozenou.

Výživné pro astmatického chlapce

Na doporučení Fondu ohrožených dětí se na nás obrátila mladá matka, jejíž příjmy se pohybují na hranici životního minima, takže již nemůže platit advokátce, jejíž práci nelze navíc hodnotit jako pečlivou. Matka má čtyřletého chlapce ze vztahu se státním příslušníkem SRN. Ještě před porodem podala návrh na určení otcovství a náklady neprovdané matky. Po pěti letech nebylo ani v jedné věci vydáno prvoinstanční rozhodnutí. Chlapec je těžce nemocný (silné astma), takže nemůže navštěvovat běžnou mateřskou školku, která by matce umožnila pracovat na plný úvazek; kvůli synově časté nemocnosti byla matka nucena ukončit i částečný pracovní poměr. Otec si pro řízení zjednal služby známého advokáta, dlouhodobě se vyhýbal testu DNA, nedostavoval se na jednání apod. Převzali jsme zastupování matky a podařilo se nám právní i neprávní cestou během půl roku dosáhnout rozhodnutí, kterým byl otec chlapce určen a dítěti bylo přiznáno dostatečné výživné.

občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Na konferenci pak prezentovala příspěvek připravený ve spolupráci s právníčkou Organizace pro pomoc uprchlíkům. Příspěvek byl zaměřen na konkrétní případy a problémy dětí cizinců, zejména ve vztahu k ma-trikám a cizinecké policii.

Při přípravě příspěvku bylo využito zkušeností s případy z roku 2003, kdy se na nás obraceli cizinci se žádostmi o právní pomoc. Jednalo se zejména o manželky českých občanů, které v České republice porodily dítě, a následně čelily řadě těžkostí včetně – v ojedinělých případech – nebezpečí deportace. Objevily se i informace o tom, že české úřady odmítaly registrovat české otce těchto dětí. V případě, že otcem je Čech, tak matrika připravila dítě o české státní občanství. V některých případech však nepomohlo ani české občanství dítěte – není totiž u nás žádnou výjimkou, že cizinecká policie vyhostí rodiče-cizince, kterému bylo dítě – český státní občan svěřeno do péče, popř. mu odmítnou udělit jakýkoliv, byť nejslabší status pro pobyt v ČR. V mnoha takovýchto případech Centrum spolupracovalo s Organizací pro pomoc uprchlíkům (OPU).

Od října rozšířila Centrum na poloviční úvazek právníčka Veronika Kristková, která předtím pro Ligu pracovala dva roky jako dobrovolnice.

Počátkem listopadu se právníčka Centra zúčastnila spolu s Poradnou již druhé studijní cesty do Holandska. Jednalo o třídní pobyt zaměřený na návštěvu organizací zabývajících se problematikou domácího násilí. Pracovnice Centra navštívila Center for Child Studies (ACCS) – interdisciplinární Centrum pro výzkum dětských práv působící při Svobodné Univerzitě v Amsterdamu. Mezi další pracovní setkání patřila návštěva tzv. Advise and Information Desk Child Abuse v Haarlemu – základní veřejné instituce zřízené za účelem péče o nezletilé v Holandsku, která

umožnila porovnání systému sociálně-právní ochrany dětí v Holandsku a v ČR.

Rok 2003 pak vyvrcholil zformováním koalice dvanácti nevládních organizací zabývajících se právy dítěte pod názvem Koalice „Děti patří do rodiny“. Cílem této platformy je zejména prosadit změnu a iniciovat rozvoj systému péče o dítě a rodinu. Založení koalice je vyústěním dlouhodobé nespokojenosti a marných snah jejích jednotlivých členů včetně Ligy lidských práv zlepšit současný systém péče o rodinu a dítě, zejména v obtížných situacích, který v mnoha směrech selhává.

Program OBČANSKÉ PRÁVNÍ HLÍDKY

Po několika letech monitorování demonstrací, pokusů o právní napravování škod na fyzické integritě osob, které se staly oběťmi policejního násilí po demonstracích proti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v září 2000 v Praze a rozsáhlého preventivního působení před protesty proti zasedání NATO v listopadu 2002, se OPH zaměřily na konkrétní případy zranitelných sociálních skupin a na podávání analytických zpráv mezinárodním institucím na ochranu lidských práv.

Na základě vlastních zjištění, že vedle osob vyjadřujících menšinové názory při demonstracích, jsou dalšími z nejčastějších obětí policejního násilí Romové a uživatelé drog, jsme se mohli více zaměřit na pomoc těmto skupinám. V případech Romů se jednalo o právní pomoc v konkrétních závažných případech policejního násilí a útoků rasistických útočníků a v rámci pomoci uživatelům drog se rozběhl projekt dobrovolníků. Ti se rozhodli těmto osobám poskytovat pravidelné konzultace a dozvídat se o jejich problémech s policií přímo v terénu.

Díky členství koordinátora programu ve Výboru pro zabránění mučení Rady vlády ČR pro lidská práva se nám rovněž otevřela možnost pravidelně si s dalšími nevládními odborníky i zástupci státních orgánů vyměňovat poznatky týkající se špatného zacházení v České republice obecně a hlavně pak v zařízeních omezujících svobodu občanů.

Jednou z aktivit OPH v rámci Výboru byla i podpora návrhu novely zákona o veřejném ochránci práv, která se v průběhu roku projednávala v Radě vlády a v rámci legislativních orgánů. Tato novela měla vedle dalšího umožnit ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení, který požaduje nezávislou kontrolu všech míst omezení svobody nezávislým vnitrostátním orgánem. Naši prvořadou snahou bylo prosadit externí nezávislý prvek do návrhu nového kontrolního mechanismu, což se zatím podařilo (blíže viz část věnovaná Opčnímu protokolu k Úmluvě proti mučení).

V programu Občanské právní hlídky pracoval ke konci roku 2003 jeden právník na plný úvazek (zároveň jako koordinátor) a jeden právník

na poloviční úvazek. Aktivita programu by se neobešly bez obětavé pomoci dobrovolníků, zejména z řad studentů rozličných vysokých škol v Praze a v Brně.

Souhrn nejvýznamnějších událostí a aktivit OPH

Leden, únor, březen

V únoru navštívil ČR vysoký komisař Rady Evropy pro lidská práva Alvaro Gil-Robles, jemuž byla zástupkyní Ligy předána analýza OPH týkající se násilné diskriminace Romů ze strany policie a nedbalého vyšetřování některých rasistických útoků.

OPH se začaly zabývat případem Roma Marka Poláka, který byl bezdůvodně zbit rasistickými útočníky, zatímco čekal na tramvajové zastávce.

V první čtvrtině roku rovněž probíhal boj s orgány, které měly vyšetřovat závažný případ smrti pana Vladimíra Pechy na policejní stanici v Brně. Příslušné orgány případ neustále odkládaly jako nedůvodný a nevhodný dalšího šetření, protože údajně nikdo nic nezavinil.

Duben, květen, červen

V dubnu byl pražskými dobrovolníky OPH odstartován *Projekt ochrany práv uživatelů drog* (POPUD). Jeho smyslem je specifická ochrana základních lidských práv uživatelů nelegálních drog před zneužíváním zákona ze strany bezpečnostních složek, především policie. V centru pozornosti POPUDu stojí ochrana práva na lidskou důstojnost, svobodu pohybu, práva nebýt podrobován nelidskému a ponižujícímu zacházení a práva na lékařskou péči, přičemž toto vše se týká problémových uživatelů drog. Při realizaci byla navázána spolupráce se zavedenými organizacemi Drop in a SANANIM, které s problémovými uživateli drog pracují již od počátku 90. let.

V květnu 2003 vyšla celosvětová zpráva Amnesty International, která v části věnované České republice pracovala s poznatky získanými ze zpráv a důkazů OPH týkajících se problému policejního násilí vůči Romům. Amnesty vysloveně upozornila na závažnost případu Vladimíra Pechy, který zemřel na policejní stanici, a na závažná pochybení státních orgánů, které tento případ důkladně nešetřily.

Na počátku června jsme Výboru pro odstranění všech forem rasové diskriminace adresovali komplexní zprávu, zabývající se převážně policejním násilím ve vztahu k příslušníkům romské menšiny a systémovými problémy policie. Do zprávy jsme zahrnuli i případy diskriminace v jiných oblastech, mimo jiné při umístování Romů do zvláštních škol. Ligou zpracovaná zpráva popisovala zejména rasově motivované útoky, násilí ze strany státních orgánů a dosti těžké uvěřitelné rozsudky soudů. Všechny výtky Ligy byly ilustrovány konkrétními případy z let 2000–2003.

OPH na straně oběti rasového útoku – soud odsoudil násilníky

Marek Polák, tehdy osmnáctiletý student obchodní akademie, byl na podzim roku 2002 v Praze na Palmovce napaden skupinou čtyř násilníků. V důsledku kopanců těžkou obuví, ran pěstí a trhání vazem utrpěl řadu poranění na těle, tržnou ránu na hlavě a otřes mozku, což u něj vedlo k dlouhodobým bolestem a potížím.

Obvodní soud pro Prahu 8 vynesl 15. 8. 2003 v hlavním líčení rozsudek ve věci čtyř obžalovaných mladíků. Ti byli shledáni vinnými ve všech bodech obžaloby a odsouzeni za trestný čin pokusu o těžké ublížení na zdraví s rasovým motivem (§ 222 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákona) v jednočinném souběhu s trestným činem výtržnictví (§ 202 odst. 1 tr. zákona).

Při rozhodování o trestu vzal soud ohled na skutečnosti, že tři obžalovaní jsou mladiství, jeden blízký věku mladistvých, a že obžalovaní nebyli dosud trestáni, a vyměřil jim podmíněné tresty odnětí svobody na dolní hranici s dohledem probační a mediální služby ČR.

Tři z odsouzených nevyužili svého práva na odvolání, a v jejich případech tedy rozsudek nabyl právní moci. Jeden z obžalovaných se prostřednictvím svého advokáta odvolal. Odvolací soud poté ve veřejném zasedání rozsudek potvrdil.

Soud rovněž uznal nárok poškozeného Marka Poláka na náhradu škody – měl by obdržet bolestné ve výši 12 720 Kč. Odsouzení ovšem dosud tuto částku neuhradili; z tohoto důvodu poskytuje právník Ligy poškozenému právní pomoc při vymáhání této pohledávky.

Precedenční odsouzení brutálních policistů zatím pouze u soudu první instance

Na konci června roku 2003 vynesl okresní soud v Chebu rozsudek v případě pana Billého, Roma, jenž byl v květnu roku 2001 v Karlových Varech bezdůvodně zbit čtyřmi policisty.

Celý případ se seběhl takto: poškozený byl v červnu roku 2001 bezdůvodně čtyřmi policisty zavezen do lesa a zbit. Policisty přitom přivolal jejich pátý kolega, který pana Billého kontroloval. Policisté navíc měli oběti strkat do úst hlaveň pistole a na závěr ji potupně pomočit. Příklad vyšel najevo jen díky intervenci lékařů karlovarské nemocnice, kteří poškozeného po brutálním útoku policistů ošetřili. Sám poškozený, který byl takto karlovarskými policisty zbit již dvakrát během tří měsíců, se bál věc nahlásit.

Třem obžalovaným byl za spáchání trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele vyměřen podmínečný trest v trvání deseti měsíců s odkladem na dva roky. Zákaz činnosti u policie byl ovšem vysloven na neuvěřitelně krátkou dobu – dva roky. Dvěma z obžalovaných policistů se nepodařilo účast na skutku prokázat. Proti rozsudku se na místě odvolali odsouzení i státní zástupce. I přes nízký trest však tento prvoinstatční rozsudek představuje jeden z malých krůčků k tomu, aby čeští policisté, kteří se dopustí zásahů do fyzické integrity osob, ztratili svou beztrestnost. Veřejnosti tak bylo dáno na vědomí, že výpověď jednoho Roma potvrzená lékařskou zprávou a nepřímými svědectvími dalších osob může vést k usvědčení do té doby beztrestných policistů, kteří vinu jednotně popřeli. Rasový motiv se policistům prokázat nepodařilo.

>>>

Na konci června vydal okresní soud v Chebu poměrně precedenční rozsudek v případě pana Karla Billého, který byl bezdůvodně zbit čtyřmi policisty v lese. Právník OPH hájil v přelíčení, táhnoucím se déle než rok, práva poškozeného jako jeho zmocněnec. Soud došel k závěru, že se skutek stal a tři policisté byli podmíněčně odsouzeni. Jakkoli se jedná o mírný rozsudek, v podmínkách České republiky jde o první krůček k tomu, aby policisté, zasahující do osobní integrity občanů, pozbyli své beztrestnosti.

Červenec, srpen, září

Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace vydal v srpnu závěrečná doporučení, která dala v mnohém za pravdu připomínkám Ligy lidských práv. Výbor je podle bodu 9 uvedeného materiálu nadále znepokojen pokračujícím výskytem rasově motivovaného násilí, podněcováním k nenávisti i přetrvávající nesnášenlivostí a faktickou diskriminací, zejména pokud jde o romskou menšinu. Znepokojení Výboru nadále vyvolává (bod 11) rasově motivované špatné zacházení s Romy, mimo jiné neúčinná ochrana a diskriminace ze strany orgánů odpovědných za prosazování práva, zvláště policie. Výboru se rovněž nelíbí (bod 15), že naši soudci v trestním řízení neradi vynášejí rozsudky označující trestné činy jako rasově motivované; nespokojen je rovněž s tím, že mu nebyl dodán dostatek informací o konkrétních případech, kdy se obětem diskriminace dostalo přiměřeného zadostiučnění.

V září byla podána stížnost Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku v precedenčním případě pana Byeongju Jeonga, který byl bezdůvodně týrán policií. Na stížnosti OPH spolupracovaly s právníkem Vítězslavem Dohnalem z EPS, který případ řešil od počátku, a s advokátem Davidem Strupkem.

Program OPH rovněž připravil jeden a půldenní program pro účastníky Školy lidských práv 2003. Jedno odpoledne bylo věnováno simulačnímu řešení případu Karla Billého, který byl zbit čtyřmi policisty. Účastníci školy se ve skupinách seznamovali s praktickými problémy

řešení případů podezření z rasového útoku a nelidského zacházení, pracovali s jednotlivými výpověďmi a znaleckými posudky a snažili se najít řešení sporu. Den poté navazoval celodenní blok týkající se monitorování demonstrací a právní pomoci ze strany Občanských právních hlídek. Během interaktivního programu se účastníci seznámili s nástrahami shromažďovacího a policejního práva; rovněž se přesvědčili jak je možno chránit oběti policejního násilí pomocí občanského práva, veřejného ochránce práv, ústavní stížnosti, stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva a dalších mezinárodních institucí.

Na konci září zástupkyně Ligy vysvětlovaly problémy s vyšetřováním trestných činů a přestupků policistů vůči Romům expertům Evropské komise proti rasismu a intoleranci (ECRI) při Radě Evropy ve Štrasburku. Delegation ECRI přijela na návštěvu do České republiky, aby posoudila především to, jak jsou zde dodržována práva Romů.

Ve stejném období se v Praze uskutečnila rovněž Regionální konference o rasismu, na niž byla Ministerstvem zahraničních věcí ČR pozvána zástupkyně Ligy. Konference navazovala na celosvětovou konferenci o rasismu, která se uskutečnila v Durbanu.

Říjen, listopad, prosinec

30.–31. října se ve Štrasburku konala mezinárodní konference k 5. výročí platnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin, jíž se na pozvání Rady Evropy účastnil i koordinátor OPH. Účelem konference byla výměna zkušeností zástupců států, mezinárodních organizací i nevládních organizací z jednotlivých zemí s implementací této úmluvy v jednotlivých státech. V rámci konference probíhaly i zvláštní workshopy, které byly věnovány vytváření nezbytných podmínek pro účinné zapojení menšin do správy věcí veřejných, šíření informovanosti, účast národních menšin v médiích a otázce práva na vzdělání.

Další institucí, jež nás požádala o předložení zprávy, byl Výbor proti mučení (CAT). Tento výbor, působící rovněž při OSN v Ženevě, bude hodnotit situaci v České republice s ohledem na dodržování Úmluvy proti

V říjnu 2003 začalo u odvolacího Krajského soudu v Plzni probíhat nové kolo. Krajský soud se ve dvou proběhlých stáních zabýval důvěryhodností zbité osoby a důkladně prověřoval také případný rasový motiv činu.

Právník Ligy poškozeného zastupuje i nadále. Doufejme, že v tomto bezprecedentním případě rozhodne jednoznačně i odvolací soud a potvrdí tak, že absolutní beztrestnost policistů, kteří zasahují do lidských práv a fyzické integrity osob, je již minulostí.

Druška a dítě pana Pechy. Foto Radek Miča/MF Dnes.

Smrt na policejní stanici – sejdeme se ve Štrasburku?

Pan Pecha přišel o život poté, co měl 19. června 2002 náhle proskočit oknem policejní služebny na policejní stanici Malátova v Brně – Králově Poli. Liga lidských práv v tomto případě od počátku zastupovala jeho družku, která na počátku roku 2003 porodila dítě zesnulého. Již v srpnu 2002, poté, co Inspekce ministra vnitra případ odložila, podal zmocněnec poškozené několik zásadních námitek. Státní zástupkyně byla námítka nucena uznat, avšak ani pak se šetření nijak neposunulo. Inspekce tak v březnu 2003, poté, co si vyžádala jeden znalecký posudek, který ani nesměřoval k objasnění průběhu celé situace, případ opětovně odložila, a to již s přímým souhlasem státní zástupkyně. Následně, po stížnostech zástupce pozůstalých, je v říjnu 2003 odložila ještě jednou, a nakonec – a definitivně – v listopadu 2003. Znalecký posudek byl navíc vypracován osobou, která učí na Policejní akademii ČR (rozpočtové organizaci ministerstva vnitra). Jak se dalo předpokládat, orgánům, které mají smrt osoby (k níž došlo na místě, kde za ni státní orgány nesou zvýšenou zodpovědnost) pečlivě šetřit, se podařilo případ bez větších problémů odsunout. Rekonstrukce činu tak již nikdy provedena nebude.

Celý případ, který je provázen řadou nejasností, nejprve šetřil orgán Obvodního oddělení Brno – Královo Pole Městského ředitelství Policie ČR. Ten v případě učinil všechny úvodní kroky, neboť Inspekce ministra vnitra se do podání trestního oznámení ze strany pozůstalých odmítla věcí zabývat. Rom, který zemřel na policejní stanici, a zvláštní průběh šetření této události je jediným z ostudných případů porušování lidských práv v ČR citovaný ve výroční zprávě Amnesty International za rok 2002. Amnesty, obdobně jako Liga, kritizovala systém vyšetřování trestných činů policistů v ČR, a své výtky ilustruje právě kauzou úmrtí pana Pechy. Jak známo, zástupci romské menšiny prakticky nepáchají sebevraždy. Je s podivem, že pokud k nim dojde, tak právě za nejasných okolností na policejní stanici.

Vzhledem k tomu, že po ukončení šetření jej není možné prodlužovat dalšími stížnostmi a český právní řád již neposkytuje žádné efektivní opravné prostředky, směřuje Liga případ nezadržitelně tam, kam zamířil případ zbitého vědeckého pracovníka Univerzity Karlovy Byejongju Jeonga – k Evropskému soudu pro lidská práva do Štrasburku.

mučení až v květnu 2004, zprávy nevládních organizací si ovšem vyžádal již s předstihem, neboť je využije při svém listopadovém jednání.

20. listopadu proběhlo ve Žďáru nad Sázavou interaktivní školení terénních sociálních pracovníků (TSP). Tohoto školení se účastnilo 30 osob z celé republiky. Seminář o právech občanů vůči policistům byl součástí dvoustupňového vzdělávacího programu, který realizuje obecně prospěšná společnost DROM z Brna ve spolupráci s Radou vlády pro záležitosti romské komunity a Jihomoravským krajem. Součástí semináře byly scénky, které připravila dvojice školitelů Ligy lidských práv, a na závěr vyučovacího dne diskuse s účastníky.

Vedle školitelské spolupráce na semináři jsme se vzdělávacího programu DROMu účastnili i prostřednictvím i spoluautorství publikace *Spolupráce TSP a policie*, kam jsme přispěli hlavní částí s názvem *Občané, strážníci a policisté*.

Seminář pro terénní sociální pracovníky. Foto DROM

PROSAZOVÁNÍ RATIFIKACE MEZINÁRODNÍCH ÚMLUV A MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Naše mezinárodní spolupráce zahrnuje vedle výměny zkušeností a studijních cest jednotlivých programů také objektivní informování o dodržování lidských práv v ČR. V tomto ohledu nám v roce 2003 pomohlo hlavně předkládání zpráv jednotlivým výborům při OSN prostřednictvím stálého delegáta Mezinárodní federace lidských práv (FIDH) a občasné potvrzení našich poznatků ze strany dalších mezinárodních organizací či institucí. Vedle toho jsme se v roce 2003 snažili prosazovat ratifikaci mezinárodních úmluv na ochranu lidských práv přímo v ČR.

Jak je známo, významná část politické reprezentace v České republice vyjadřuje nechuť přistupovat k multilaterálním smlouvám na ochranu lidských práv. To se projevuje zejména u těch sjednaných v poslední době. Liga lidských práv, která je vzdálena jakýmkoli politickým postojům, prosazuje bez ohledu na politickou situaci co nejlepší úroveň ochrany lidských práv u nás a podporuje i celosvětové snahy v tomto ohledu. Na základě toho považuje v současné době za významné a prospěšné obzvláště dvě z dosud neratifikovaných úmluv. Jedná se o Opční protokol k Úmluvě proti mučení, který by mohl mít významný dopad uvnitř ČR, a Římský statut mezinárodního trestního soudu, který z pohledu ČR představuje spíše symbolické vyjádření solidarity s oběťmi nejbrutálnějších zločinů proti humanitě.

Podpora Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení

Vzhledem k přijetí Opčního protokolu k úmluvě proti mučení na půdě OSN na konci roku 2002 začala v jednotlivých zemích probíhat kampaň nevládních organizací za jeho přijetí. Tento významný počín je vyústěním pětadvacetileté aktivity nevládní organizace Association for the Prevention of Torture (APT) založené ženevským bankéřem Jeanem-Jacquesem Gautierem, dalších nevládních organizací na ochranu lidských práv

a některých států nakloněných dodržování lidských práv na místech, kde je osobám omezována svoboda.

Státy, které přistoupí k Opčnímu protokolu, budou muset uznat pravomoc tělesa expertů, které bude moci po vzoru Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT) navštěvovat všechna místa, kde se nacházejí osoby zbavené svobody. Navíc budou muset na národní úrovni zřídit orgán, který bude rovněž pořádat pravidelné návštěvy těchto míst. Liga lidských práv podporuje ratifikaci tohoto protokolu v ČR a upozorňuje na nutnost pravidelné nezávislé kontroly policejních stanic a také dalších míst, kde přebývají osoby zbavené svobody.

Vzhledem k obdobným připomínkám Výboru pro zabránění mučení Rady vlády pro lidská práva vznikla v ČR iniciativa, která by mohla aktuálně vést k rozšíření pravomocí veřejného ochránce práv. Jeho úředníci by měli pravomoc v pravidelných periodách a bez předchozího ohlášení navštěvovat policejní stanice, věznice, ústavy pro děti či mentálně postižené, vojenská či vězeňská zařízení apod. Zástupce Ligy ve Výboru pro zabránění mučení z pověření ostatních členů Výboru doporučil zahrnout do návrhu, který zpracovala Rada vlády pro lidská práva, externí prvek při návštěvách zařízení, kde je omezována osobní svoboda. Na návštěvách pracovníků VOP by se tak podíleli experti na policejní činnost, psychologové, psychiatři, probační pracovníci a další osoby, které mohou napomoci k řádnému dodržování práv zadržovaných osob. Tento návrh byl kladně přijat jak Radou vlády, tak veřejným ochráncem práv. Návrh novely zákona byl ke konci roku 2003 předmětem připomínek rozličných legislativních orgánů. Ministerstvo zahraničních věcí začalo připravovat Podpis (nikoli ratifikaci) Opčního protokolu.

Římský statut mezinárodního trestního soudu – ratifikace v nedohlednu

Liga lidských práv sledovala jako člen Koalice pro mezinárodní trestní soud i v roce 2003 nelehkou situaci v České republice a usilovala o další diskusi o ratifikaci Římského statutu mezinárodního trestního soudu. ČR zůstává poslední zemí nově rozšířené EU, která Římský statut neratifikovala

a ani ratifikovat nehodlá. Novela Listiny základních práv a svobod nemá v Poslanecké sněmovně dlouhodobě šanci, takže se vláda o její předložení ani nepokouší, ačkoli na mezinárodní úrovni se snaží tvářit, že patří do skupiny zemí, které ratifikaci Římského statutu podporují. Ačkoli je Lize lidských práv tato bohužel zatím neprůchodná situace dlouhodobě známa, snažila se přesto v časopise Parlamentní zpravodaj (č. 3/2003) publikovat jednoznačnou právní argumentaci týkající se možnosti ratifikace Římského statutu.

Vláda měla posléze v říjnu již několikátou možnost předložit Poslanecké sněmovně návrh změny Listiny základních práv a svobod, který

by umožnil vydat občana ČR mezinárodnímu trestnímu soudu. Této možnosti však opět nevyužila. Změna Listiny by umožnila následnou ratifikaci Římského statutu mezinárodního trestního soudu. Liga lidských práv a Amnesty International ČR před jednáním o tomto mezinárodně politicky citlivém bodě předaly vládě memorandum, které ji nabádá k ratifikaci Římského statutu. Vláda se k němu raději nijak nevyjádřila.

Protože má vládní koalice pouze nadpoloviční většinu křesel, a ke změnám ústavních zákonů je v Poslanecké sněmovně potřeba dvoutřetinové většiny, šance na ratifikaci Římského statutu je v tomto volebním období nulová.

Studijní pobyt v Nizozemí.
Foto LLP.

Liga v rámci PUBLIC INTEREST LAWYERS ASSOCIATION

Úspěšně pokračující spolupráce s Ekologickým právním servisem se pro rok 2003 projevovала zejména prostřednictvím rozšiřování možností pro intenzivnější vzdělávání studentů právnických fakult a vydáváním již pátého ročníku časopisu *Via Iuris*. Public Interest Lawyers Association (PILA) je zastřešujícím subjektem těchto našich aktivit. Podrobnější informace o PILA naleznete na www.pilaw.cz.

Dvoutýdenní studijní pobyt v Nizozemí

Pro vybrané absolventy Školy lidských práv 2002 jsme spolu s Ekologickým právním servisem a nizozemským Helsinským výborem zrealizovali studijní pobyt v Nizozemí. Pobytu se mohli zúčastnit absolventi Školy lidských práv, kteří již dříve projevíli zájem o ochranu lidských práv či životního prostředí; stáž měla za úkol posílit jejich směřování do neziskového sektoru a zprostředkovat jim podněty a informace nezbytné k jejich dalšímu rozvoji. Akce proběhla ve dnech 24. února až 9. března 2003 a zúčastnilo se jí pět studentů a jedna absolventka právnické fakulty.

Účastníci vysoce hodnotili různorodost témat, o kterých se v Nizozemí mohli dozvědět, a pestrost organizací, s nimiž se mohli setkat. Mezi jiným vyzdvihli přednášku a besedu na téma mezinárodní ochrany lidských práv, která se konala v Nizozemském institutu pro lidská práva při právnické fakultě v Utrechtu, a možnost seznámit se s různými systémy zabezpečení bezplatné a dostupné právní pomoci v Holandsku – Rechtshulp, Rechtswinkels, Social Lawyers. Zajímavým bodem programu byla návštěva soudního jednání Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v Haagu, který soudí válečné zločiny spáchané během balkánského konfliktu.

Škola lidských práv – lidská práva v ČR ze všech právních úhlů

Ve dnech 21.–27. září se v hotelu Kozí Horka na Brněnské přehradě uskutečnil pátý ročník Školy lidských práv. Zde se celkem 24 studentů ze všech právnických fakult v České republice zabývalo praktickými právními problémy v následujících oblastech:

- domácí násilí,
- násilí na dětech,
- policejní násilí,
- územní řízení o umístění stavby supermarketu,
- trestné činy s rasistickým podtextem,
- účast veřejnosti na rozhodování v České republice, v Holandsku a v Bulharsku,
- právo na informace,
- uprchlíci v České republice.

Kromě pracovníků Ligy lidských práv a Ekologického právního servisu vystoupili v rámci programu například náměstek brněnské městské státní zástupkyně Jan Sladký, soudce Nejvyššího soudu ČR Antonín Drašík, zástupkyně veřejného ochránce práv Anna Šabatová, novinář Petr Uhl, holandský ekologický právník Joost Rutteman či právnička Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE) Marina Melkonyan.

Protože byli účastníci ŠLP již tradičně s akcí spokojeni, na počátku prosince se opět uskutečnilo její týdenní pokračování v prostorách Právnické fakulty v Olomouci. Mezi probíraná témata patřila práva pacientů, obrana před diskriminací ve veřejných službách, mezinárodní trestní soud, mediace i rozličné aspekty práva životního prostředí.

Public interest law oficiálně vstoupilo na akademickou půdu

Na základě úspěšných pokračování jednotlivých ročníků Školy lidských práv projevila Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci zájem o vytvoření zvláštního předmětu *Public interest law – účast veřejnosti*

při ochraně veřejného zájmu. O tom, jaké jsou možnosti a formy účasti veřejnosti na ochraně veřejného zájmu s přihlédnutím ke specifickým českého právního řádu, například v oblasti ochrany lidských práv před policejním násilím, ochraně dětí a týraných žen, přednášeli v podzimním semestru pracovníci Ligy lidských práv.

V rámci tohoto předmětu se dále uskutečnily praktické semináře týkající se životního prostředí a přednáška prof. Edwina Rekoshe z Columbia University v New Yorku. Díky tomuto projektu jsme dosáhli prvního kroku k posunu témat, jimž se věnujeme v rámci programu Školy lidských práv, také na akademickou úroveň. Předpokládáme, že tato aktivita nepochybně přispěje ke zlepšení praktických dovedností zainteresovaných studentů právnických fakult i ke zlepšení úrovně ochrany lidských práv v České republice.

Pět let *Via luris*

Via luris je právní bulletin, který se netradiční cestou snaží přibližovat zákoutí právního řádu těm, kteří se věnují ochraně lidských práv a životního prostředí. Články jsou sice psány právníky a obsahují většinou i řadu paragrafů, snaží se však v praktické a stručné formě vysvětlit složitosti řešení právních případů, přinést něco inspirace ze zahraničí a seznámit s legislativními návrhy a dalšími zajímavostmi z oblasti práva veřejného zájmu i zainteresované právní laiky.

Úspěšné uzavření pátého ročníku dvouměsíčníku *Via luris* se neslo ve znamení vzrůstajícího počtu článků z oblasti lidských práv. Právníci Ligy a redakce *Via luris* věnovali řadu pojednání a tematických čísel oblasti, jíž se zabývají organizace na ochranu lidských práv. První čísla roku 2003 poskytovala prostor především správnímu právu a soudnictví, v čísle 3 jsme pak poprvé otevřeli problematiku azylového práva a bezplatné právní pomoci a nevynechali jsme ani téma šetření stížností na policii. Celoročně jsme se důkladněji věnovali instituci ombudsmana, nejprve příkladem z Nizozemí, a poté prostřednictvím rozboru kauzy kamer v dětských ústavech v čísle 4 a pojednáním o novele zákona o veřejném ochránci práv v čísle 5 – (tematicky zaměřeném na nezávislou kontrolu míst omezování svobody). Poslední vydání v roce 2003 pak bylo poprvé komplexně věnováno problematice domácího násilí a příkladům řešení tohoto problému v Nizozemí, Rakousku a České republice.

PRACOVNÍCI A KANCELÁŘE LIGY (prosinec 2003)

KANCELÁŘ V BRNĚ

Bratislavská 31, 602 00 Brno

Účetní: Jan Vodák – celý úvazek, jvodak@llp.cz

e-mail: brno@llp.cz, tel.: 545 210 446, fax: 545 210 012

Poradna pro ženy v tísní

Koordinátorka programu, psycholožka:

Martina Žáková – celý úvazek, mzakova@llp.cz

Právníčka: Hana Langhansová – celý úvazek

Právníčka: Lucie Lišková – poloviční úvazek do července 2003
dobrovolnice poradny

e-mail: zenavtisni@llp.cz, tel.: 545 245 996

Občanské právní hlídky

Koordinátor programu, právník: Jiří Kopal – celý úvazek, jkopal@llp.cz

Právník: Martin Škop – poloviční úvazek
dobrovolníci OPH

tel.: 545 210 446

KANCELÁŘ V PRAZE

Za Poříčskou branou 12, 186 00 Praha 8

Fundraiserka: Gwendolyn Albert – poloviční úvazek, galbert@llp.cz

tel.: 224 816 765, fax: 224 312 390

Centrum pro právní ochranu dětí

Psycholožka: Alena Uváčiková – poloviční úvazek

Sociální pracovnice: Magdaléna Skřivánková – pětina úvazek

Právníčka: Veronika Kristková – poloviční úvazek
dobrovolnice a dobrovolníci centra

e-mail: praha@llp.cz, tel./fax: 224 312 390

Občanské právní hlídky

Koordinátor projektu POPUD: Jan Morávek – dobrovolník, popud@llp.cz
dobrovolníci a dobrovolnice OPH

KANCELÁŘ V TÁBOŘE

Kostnická 1324, 381 00 Tábor

Centrum pro právní ochranu dětí

Koordinátorka programu, právníčka:

Radka Jelínková – celý úvazek, rjelinkova@llp.cz
dobrovolníci centra

e-mail: tabor@llp.cz, tel./fax: 381 254 866

www.llp.cz

Za nezištnou pomoc v roce 2003 děkujeme všem, kdo nám ji poskytl.
Marie Boháčová, Jitka Čechová, Jana Hanušová, Jan Heger, Ondrej Kubů,
Jan Kratochvíl, Blanka Lázníčková, Lucie Lišková, Yvonna Lucká, Radana
Lycková, Vladimíra Macků, Dominika Nosočková, Štěpánka Pfeiferová,
Radka Pinkavová, Věra Soldánová, Alice Szczepaniková, Ludvík Ševčík
ml., Přemysl Špicar, Michaela Tominová, Jan Urban, Alexandr Záhorský.

Financování činnosti Ligy lidských práv v roce 2003 (v Kč)

	Open Society Fund Praha	Open Society Institute Budapešť	Open Society Institute New York	Open Society Fund Praha	CEE TRUST – OSF Praha	Ambasáda USA v Praze	ROSA – OSF Praha	Nadační investiční fond – OSF Praha	C. S. MOTT Foundation	Všechny granty
telefony, fax, poštovné, internet		29 872	50 667	153 525	21 794	27 736			332	283 926
provoz kanceláří (kanc. potřeby, literatura, software, opravy)	3 817	52 264	19 133	74 169	11 597					160 980
nájemné	9 271			136 287						145 559
tisk a propagace	6 930	6 930	94 150	41 740			500			150 250
cestovné			17 241	45 422	10 908	17 993				91 564
právní služby, správní poplatky				1 402	5 285			3 800		10 487
externí odborné expertizy		57 000		43 500	30 000				13 000	143 500
překlady a tlumočení			23 889	20 231	10 000	32 560				86 680
pořízení majetku			13 924	76 071	2 000					91 995
ostatní (bank. poplatky, sebevzdělávací semináře ...)				20 816					1040	21 856
mzdové náklady – zaměstnanci, dohody o p.p., služné CVS	27 000	181 340		616 854	587 086	30 000			54 000	1 496 280
CELKEM	47 018	327 406	219 004	1 230 017	678 670	108 289	500	3 800	68 372	2 683 076

Výrok auditora

4. VÝROK AUDITORA

Občanskému sdružení

Liga lidských práv

vydáváme za účetní závěrku k 31.12.2003 tento výrok:

Provedli jsme ověření příložené účetní závěrky občanského sdružení Liga lidských práv k 31.12.2003. Za sestavení účetní závěrky je odpovědný statutární orgán občanského sdružení. Naší úlohou je vydat na základě auditu výrok k této účetní závěrce.

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a auditorskými směrnici Komory auditorů České republiky. Tyto směrnice požadují, aby byl audit naplánován a proveden tak, aby auditor získal přiměřenou jistotu, že účetní závěrka neobsahuje významné nesprávnosti. Audit zahrnuje výběrovým způsobem provedené ověření úplnosti a průkaznosti částek a informací uvedených v účetní závěrce. Audit rovněž zahrnuje posouzení správnosti a vhodnosti použitých účetních postupů a významných odhadů učiněných občanským sdružením a zhodnocení celkové prezentace účetní závěrky. Jsme přesvědčeni, že provedený audit poskytuje přiměřený podklad pro vydání výroku.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává ve všech významných ohledech věrný a poctivý obraz aktiv, závazků a finanční situace občanského sdružení Liga lidských práv k 31.12.2003 a výsledku hospodaření za ověřované účetní období v souladu se zákonem o účetnictví a příslušnými předpisy České republiky. Za ověřovanou účetní závěrku udělujeme **výrok bez výhrad**.

Brno, 21.04.2004

za Rodl & Partner Audit, s.r.o.
číslo osvědčení 354:

Ing. Rene Vazac,
jednatelka

Ing. Jiří Havránek,
auditor

Přílohy:

auditovaná rozvaha
auditovaný výkaz zisku a ztráty
auditovaná příloha